

1941

№ 177.

LATVIJAS VALSTIS
ARHĪVS

Pieņemas latviešu organizāciju
dokumente.

Fonds № 1941
Atklājis kā izziņa.

1971

. fonda

(arhīva fonda numurs)

Trimdas latviešu organizāciju dokumenti

(arhīva fonda nosaukums)

arhīvais apraksts par

1943. – 1950. gadu

(datējums)

Nr. p.k.	Elements	Apraksts
1.	Arhīva fonda uzziņu kods	Fonda Nr. 1971
2.	Nosaukums	Trimdas latviešu organizāciju dokumenti.
3.	Datējums no	1943
4.	Datējums līdz	1950
5.	Apjoms	2 glabājamās vienības
6.	Informācijas nesēju formas	Tekstuālie dokumenti papīra formā

7.	Fondraža administratīvā vēsture	Trimdas latviešu organizāciju administratīvo vēsturi skatīt fonda 1971 vēsturiskās izziņas 1. daļā
8.	Apraksta vienības arhīviskā vēsture	Dokumenti veidojušies un uzkrāti no 1943.- 1950. gadam.
9.	Iegūšanas avots	2015.gada 5.jūnija akts Nr.1 „Par atrastiem dokumentiem”.
10.	Informācijas joma un saturs	Fonda saturu veido Personu kartītes.
11.	Informācija par izvērtēšanu, glabāšanas termiņu noteikšanu un iznīcināšanu	2016.gadā tika veikta dokumentu izvērtēšana un aprakstīšana par 1943. – 1950. gadu, kā rezultātā tika izveidots fonda papildinājums. Dokumenti saņemti daļēji sakārtotā veidā. Noteikts pastāvīgs glabāšanas termiņš.

12.	Sistematizācija	Dokumenti kārtoti alfabēta secībā un savietoti 2 kastēs. Dokumenti papīra formā sistematizēti uzskaites sarakstā Nr.4, kā papildinājums
13.	Pieejamības nosacījumi	Bez ierobežojumiem.
14.	Dokumentu valoda	Latviešu.
15.	Meklēšanas līdzekļi	Arhīviskais apraksts F-1971. Trimdas latviešu organizāciju dokumenti. Pastāvīgi glabājamo lietu apraksts Nr.4 (Palīgkartotēka) par 1943.- 1950.gadiem. Pastāvīgi glabājamo lietu apraksts Nr.4 (Palīgkartotēka) par 1943.- 1950.gadiem papildinājums.

Izstrādātājs: LNA LVA Personu fondu un ārvalstu dokumentu nodaļas galvenā arhīviste Iluta Kristapsone

I. Kristapsone

APSTIPRINĀTS
 Latvijas VA MEK
 apakškomisijas
31.05.2016.
 protokols Nr. 2

Vēsturiskā izziņa

I

Fondā "Trimdas latviešu organizāciju dokumenti" apkopoti pēc Otrā pasaules kara radušies to ārzemju latviešu sabiedriski politisko un konfesionālo organizāciju dokumenti, kurām Latvijas Valsts arhīvā nav izveidoti atsevišķi arhīva fondi.¹

1.aprakstā ietverti latviešu organizāciju Vācijā un fizisko personu dokumenti par 1945.- 1991. gadu, jo Vācija bija daudzu latviešu bēgļu pirmā pietātnē pēc kara. Tāpēc Vācijā radušies dokumenti ir ļoti kompakti un ir drīzāk atšķirīgi nekā līdzīgi pārējās latviešu mītnes zemēs radītajiem dokumentiem. Fondā divas piektdaļas lietu vēsta par Vāciju. 2.aprakstā ietverti latviešu trimdas organizāciju pārējās pasaules valstīs dokumenti no 1945.- 1997.gadam.

Organizācijas Vācijā vai nu tika radītas Latvijā Otrā pasaules kara laikā un turpināja darboties Vācijā (piem. Latvijas Centrālā Padome), vai arī tās dibināja latviešu bēgļi. Ievērojamu daļu no 1.apraksta dokumentiem veido latviešu laikraksti un biļeteni, ko dažādās Vācijas nometnēs un pilsētās izdeva latviešu bēgļu kopienas. Ievērojamākie no fondā iekļautajiem laikrakstiem ir: Lībekā- Latviešu Nacionālās komitejas izdots "Lībekas Vēstnesis", "Latvju Sports", Detmoldā- Baltiešu Centrālās padomes "Nedēļas Apskats", Eslingenē- mēnešraksts "Laiks", Fišbahā- jaunatnes mēnešraksts "Lāpa", Ansbahā- "Jaunās Ziņas", Vircburgā- mēnešraksts "Ceļš", Augsburgā- luterāņu "Pie Svētavota", "Latvju Domas", mēnešraksts "Ilustrēts Vārds", Minhenē- "Bavārijas Latviešu Vēstnesis", Šongavā- "Dzimtenes Balss", Kemptenē- literārs mēnešraksts "Sauksme", Neietingā- latgaļu mēnešraksts "Dzeive" u.c.

Pirms Otrā pasaules kara emigrantu izceļošana no Latvijas notika galvenokārt sociālu iemeslu dēļ. Otrais pasaules karš koriģēja šo procesu. Latvijas patriots Ilgvars Veigners gadiem ilgi ir krājis materiālus par latviešu emigrāciju Rietumos. Par kara laika notikumiem viņš raksta: " Staļinisma kundzības pirmajā gadā jeb t.s. Baigajā gadā (1940- 1941) .. par terora upuriem kļuva apm. 40 tk. cilvēku. Tāpēc vācu armijas padzītās padomju armijas jauna tuvošanās Latvijai 1944.gadā izraisīja plašu bēgļu kustību; uz Rietumiem devās apm. 250 tk. cilvēku, kas vairumā bija politiskie bēgļi. Ne visiem bēgļiem izdevās aizbēgt- daudzi iestrēga Kurzemē.. Pēc kara izrādījās, ka daudzi Latvijas bēgļi atraduši patvērumu Zviedrijā (6 tk.), Rietumvācijā (120 tk.), Austrijā (3 tk.) un Dānijā (2.tk.)."² Rietumvācijā pretstatā civilajiem bēgļiem labākā stāvoklī atradās kara veterāni. Viņiem bija lielākas izvēles iespējas- viņi varēja sākt privātu dzīvi kara izpostītajā zemē vai par minimālu, toties garantētu nodrošinājumu dzīvot īpaši iekārtotās bēgļu nometnēs, kur tiem bija pajumte, neliela, bet izdzīvošanai pietiekoša racionēta uztura deva, nepieciešamākais apģērbs un medicīniskā palīdzība.³ Lielākā daļa bēgļu izšķīrās par dzīvi nometnēs.

Tā kā bēgļu problēma bija starptautiska nelaime, daudzo Vācijā atrodošos bēgļu aprūpi uzņēmās speciāli tam radītās starptautiskās bēgļu organizācijas: Apvienoto Nāciju Organizācijas pabalstu un rehabilitācijas organizācija (UNRRA), no 1947.gada 1.jūlija pārvietoto personu aprūpi UNRRA un Starpvaldību bēgļu komitejas

¹ Lietās, kurās aprakstīti Vācijā radušos latviešu organizāciju dokumenti, sastopami arī personu dokumenti, kas datējami jau ar šā gadsimta 30.gadiem.

² Veigners I. Latvieši ārzemēs.- R.: Latvijas Enciklopēdija, 1993.- 15.lpp.

³ Turpat.- 146.lpp.

(IGCR) vietā pārņēma Starptautiskās bēgļu organizācijas (IRO) sagatavošanas komisija⁴, kā arī kristīgā Baznīca.

Pēc tam, kad latviešu bēgļi nokļuva Vācijā, radās nepieciešamība viņus apvienot nacionālā organizācijā, kas tos pārstāvētu un sniegtu tiem jaunāko informāciju. Tieši bēgļu nometnēs, dibinot vietējās nacionālkomitejas, sākās centralizētas etniskas organizācijas veidošana. Šāda loma tika paredzēta Latviešu Centrālajai padomei⁵ (cita šīs organizācijas nosaukuma versija- Vācijas Latviešu Centrālā padome)⁶ ar tās izpildorgānu- Latviešu Centrālo komiteju. To ievēlēja Vācijā dzīvojošie latvieši. Savukārt Latvijas Centrālo Padomi veidoja bijušie Latvijas Saeimas deputāti. 1948.gadā pēc ilgām politiskām diskusijām tika nodibināta Latviešu Nacionālā padome⁷, kuru vadīja pulkvedis R.Osis un kurā tika apvienotas daudzas Vācijā darbojošās latviešu organizācijas, ieskaitot savstarpēji nesamierināmo Latvijas Centrālo Padomi un Latviešu Centrālo padomi. No lielākajām latviešu organizācijām, kuru dokumenti ietverti fonda 1.aprakstā, vēl minama Latviešu Nacionālā komiteja, kuru dibināja 1945.gada sākumā⁸ ar mērķi- atjaunot neatkarīgu Latviju un kuru vadīja ģenerālis R.Bangerskis un Latvijas Sarkanais Krusts (dibināts 1945.gadā, vadīja R.Liepiņš, Ā.Šilde), kas nodarbojās ar bēgļu- invalīdu un bērnu aprūpi un ar tuvinieku meklēšanu). Kara veterāni apvienojās pašpalīdzības organizācijā "Daugavas Vanagi". No dažādām specializētajām organizācijām fondā atrodas Jaunatnes kristīgās savienības, Latviešu Preses biedrības, Latviešu Korporāciju apvienības, kā arī dažu Baltijas tautas vienojošu organizāciju (Baltiešu Centrālās padomes, Latviešu- lietuviešu vienības u.c.) dokumenti.

Jaunieši no Baltijas tolaik varēja iegūt izglītību skolās, arī augstāko izglītību (Baltijas Universitāte Hamburgā). Par latviešu kopgara uzturētājiem kalpoja dažādi kultūras pasākumi. Šeit jāmin kora dziedāšana (apgabala dziesmu dienas Fišbahā, Ansbahā u.c.), latviešu teātru darbība (Latviešu teātris Mērbekā, Augsburgas-Haunštetas latviešu teātris, Ansbahas latviešu nometnes dramatiskā kopa u.c.). Gandrīz katrā latviešu nometnē notika koncerti, deju pasākumi. Par dvēseles miera atjaunošanu gādāja vietējo dažādu konfesiju mācītāji un draudžu vadītāji. Latviešu rosīgo darbību Vācijā apstādināja tautiešu izceļošana uz citām mītnes zemēm: Austrāliju, ASV, Kanādu, Lielbritāniju u.c. valstīm 40.gadu beigās. Tāpēc izmaiņas notika arī Vācijā palikušajās latviešu organizācijās. Vācijā palikušie latvieši izrādījās izkliedēti teritoriālā ziņā, kas apgrūtināja draudžu un organizāciju darbību. 1951.gadā beidza darboties Latviešu Nacionālā padome. Sakarā ar bēgļu izceļošana no Vācijas tika reorganizēta Latviešu Centrālā padome un Latviešu Centrālā komiteja. To vietā tika nodibināta Latviešu Centrālā padome Vācijā, kas, atšķirībā no iepriekšminētajām organizācijām, nepretendēja uz centrālās latviešu trimdas organizācijas godu, bet nodarbojās tikai ar Vācijas latviešu interešu pārstāvniecību. Darbu turpināja Latviešu Sarkanais Krusts, Latviešu Preses biedrība u.c. organizācijas. Par lielāko latviešu centru kļuva Minstere.

Vācijas imigrācijas iestādes prasīja no bēgļiem atteikšanos no politiskās darbības. Tāpēc simboliskā politiskā vadoņa lomu latviešu trimdinieku organizāciju vidū pārņēma Komiteja Latvijas brīvībai ar mītni Ņujorkā. Jaunizveidotā Amerikas

⁴ 1971.f., 1.apr., 118.l.

⁵ Dibināta 1945.gada rudenī. Skat. Veigners I. Latvieši ārzemēs.- R.: Latvijas Enciklopēdija, 1993.- 147.lpp.

⁶ Turpat.

⁷ 1971.f., 1.apr., 32.l., 4.lp.

⁸ Veigners I. Latvieši ārzemēs.- R.: Latvijas Enciklopēdija, 1993.- 145.lpp.

Latviešu apvienība ASV daļēji pārņēma Latviešu Centrālās komitejas darbu kultūras laukā.

ASV kļuva par valsti, uz kuru latviešu emigranti galarezultātā pārcēlās vislielākajā skaitā. ASV latvieši uzturēja aktīvus sakarus ar Kanādas latviešiem. Viņiem bija kopīgas organizācijas. Tāpēc nosacīti var runāt par Ziemeļamerikas latviešu kopienu, kura dzīvo abās šajās valstīs.

ASV pirmie latvieši ieceļoja jau 17.gs. beigās, bet pēctecība saglabājusies tikai to latviešu gaitās, kas ieceļoja Amerikā 19.gs. beigās. Par latviešu ieceļošanas ASV tiesisko pamatu kļuva ASV kongresā 1948.gadā pieņemtais lēmums par kara bēgļu uzņemšanu ārpus valsts imigrācijas kvotas. Šo iespēju izmantoja arī ap 40 tk. latviešu.⁹ Lielākā latviešu daļa apmetās Kalifornijā. Lielas latviešu kolonijas izveidojās arī Ņujorkā, Čikāgā, Kalamazū, Sietlā, Mineapolisā u.c. Lielākā ASV latviešu organizācija- Amerikas Latviešu apvienība (ALA) tika dibināta 1951.gadā. Tā galvenokārt nodarbojās ar kultūras un izglītības jautājumiem, organizējot vasaras kursus, seminārus, nometnes (3x3, 2x2). Kopš 1968.gada latviešu etniskās izglītības centrs ir latviešu zinību seminārs Rietummičiganas universitātē Kalamazū. Latvijas Valsts arhīvā ALA dokumenti glabājas fondā Nr. 1985. Latviešu sabiedrībā bija populāras luterāņu, katoļu un baptistu draudzes un kopas, kredītsabiedrības, korporāciju kopas, "Daugavas Vanagu" nodaļas un Latviešu biedrības. Veidojās profesionālās un interešu organizācijas: Latviešu Studentu centrālā savienība, Latvijas Arhitektu biedrība, Latviešu Preses biedrība u.c.¹⁰

Visās lielākajās latviešu koloniju vietās notikusi arī aktīva sabiedriskā dzīve: dziesmu svētki, kultūras dienas u.c. pasākumi.

Latvieši rūpējušies ne tikai par savas etniskās identitātes izkopšanu, bet aktīvi sadarbojušies arī ar citām tautām, veidojot gan baltiešu organizācijas (Latviešu-ļietuviešu vienība, Baltiešu Sieviešu padome u.c.), gan piedaloties Centrālās un Austrumeiropas politiskajās trimdas organizācijās (Komiteja Eiropas brīvībai, Eiropas Apspiesto nāciju asambleja u.c.)

Kanādas latvieši uz Ameriku no Eiropas aizceļoja 1948.- 1951.gadā, kad kanādieši aktīvi vervēja mežstrādniekus, laukstrādniekus un citus pārsvarā mazkvalificēta darba darītājus. Kanādā pēc 2. pasaules kara nokļuva ap 13 tk. latviešu.¹¹

Lielākā daļa Kanādas latviešu biedrību tika dibinātas 1948.- 1949.gadā. Arī centrālā latviešu organizācija Kanādā- Latviešu Nacionālā apvienība Kanādā dibināta 1949.gadā. Jaunatne apvienojās Latviešu Nacionālajā jaunatnes apvienībā Kanādā. Ietekmīgākās latviešu biedrības ir tādas pašas kā ASV- luterāņu draudzes, Latviešu biedrības u.c. Pastāv profesionālās un interešu organizācijas, kurās apvienojušies arhitekti, studenti, agronomi u.c. Lielākais Kanādas latviešu centrs ir Toronto. Fondā ietverti biļetens "Toronto Centrā", laikraksti "Atbalss", "Brīvā Balss". Ievērojamas latviešu kopienas ir Monreālā, Otavā, Londonā, Vankūverā.

No Eiropas valstīm kā nākamā aiz Vācijas, uz kuriem devās latvieši, jāmin Zviedrija, kura bieži tika sasniegta ar nelielu kuģišu palīdzību, šķērsojot Baltijas jūru. Sākot ar 1944.gadu Zviedriju sasniedza 6- 6,5 tk. latviešu.¹² Tomēr pēc leģionāru izdošanas Padomju Savienībai daļa latviešu, baidoties no līdzīga likteņa, devās no Zviedrijas prom. No latviešu apvienībām ievērojamākā ir luterāņu draudžu apvienība,

⁹ Veigners I. Latvieši ārzemēs.- R.: Latvijas Enciklopēdija, 1993.-20.lpp.

¹⁰ Turpat.- 18.-21.lpp.

¹¹ Turpat.- 81.lpp.

¹² Turpat.- 134.lpp.

60.gados par otro aktīvāko organizāciju izveidojās "Daugavas Vanagi". Tomēr īstai vienībai traucēja ieceļotāju politikānisms. Ārpus Latvijas Atbrīvošanas komitejas Eiropas centra atzītās Zviedrijas Latviešu centrālās padomes palika liberāļi, katoļi un sociāldemokrāti. Toties ārējās informācijas laukā lielu nozīmi ieguva 1947.gadā nodibinātais Latviešu Nacionālais centrs. Visvairāk latviešu dzīvoja Stokholmā, kur izdeva arī lielākās fondā atrodamās latviešu avīzes Zviedrijā: "Latvju Vārds" un "Latvju Ziņas". Izcila nozīme latviešu trimdinieku dzīvē bija Stokholmas grāmatu apgādiem: "Daugava", "Zelta Ābele" u.c.

Kā pirmā valsts lētu darbaspēku nepopulārām tautsaimniecības nozarēm sāka vervēt Lielbritānija, uz kurieni līdz 1950.gadam pēc dažādiem datiem pārcēlās 12-14,5 tk. latviešu.¹³ Pēc latviešu masveida aizceļošanas no Eiropas uz Ameriku Lielbritānija kļuva par lielāko latviešu centru Vecajā pasaulē. Nozīmīgākās biedrības un organizācijas Lielbritānijā ir luterāņu draudžu apvienība, "Daugavas Vanagi", katoļu biedrība. Kopš 1950.gada centrālā latviešu organizācija ir Latviešu Nacionālā padome Lielbritānijā.

Vislielākais latviešu apmešanās centrs valstī ir Londona. Tur tika izdota "Londonas Avīze", literārs mēnešraksts "Ceļa Zīmes", kā arī luterāņu laikraksti "Londonas Latviešu Avīze" un "Londonas Latviešu Vēstnesis" u.c. Politiskajās norisēs visi latvieši pulcējas ap Baltiešu padomi Londonā.

Latvieši apmetās Uz dzīvi ne tikai nosauktajās valstīs. Fonda dokumentos ir liecības par latviešu dzīvi Eiropas valstīs: Austrijā, Beļģijā, Dānijā un Francijā. Citus latviešus tāli ceļi noveda Argentīnā, Brazīlijā un Venecuēlā. Daudzi tautieši devās uz Austrāliju un Jaunzēlandi. Par Latviešu apvienību Austrālijā un Jaunzēlandē arhīvā ir paredzēts izveidot atsevišķu fondu.

II

Fondā Nr. 1971 apvienotie dokumenti arhīvā nodoti laikā no 1996.gada marta līdz 1997.gada augustam. Te apkopoti latviešu bēgļu arhīva, Amerikas Latviešu apvienības nodotie dokumenti, Latviešu Centrālās komitejas revīzijas nozares vadītāja, IX Latviešu Apgabala komitejas Finanšu daļas vadītāja Eduarda Liepiņa dokumenti, kurus viņa dēls J.Liepiņš arhīvam nodeva 1996.gada decembrī, u.c. dokumenti. 1997.gada jūlijā tika uzsākta fonda aprakstīšana: izdarīta fonda vērtības ekspertīze, lietu formēšana un sistematizācija.

Darba rezultātā tika izveidoti divi apraksti. 1.apraksts ar 211 lietām satur dokumentus par latviešu bēgļu nometņu laiku Vācijā, dokumenti par latviešu dzīvi Vācijā pēc bēgļu lielākās daļas izceļošanas uz citām mītnes zemēm, kā arī latviešu laikrakstus un biļetenus no 1945.gada līdz 1950.gadam. 2.aprakstā ar 312 lietām apkopoti dokumenti par latviešu trimdas organizācijām ārpus Vācijas pēc Otrā pasaules kara.¹⁴ Aprakstiem sastādīta vēsturiskā izziņa, kā arī dokumentu sistemātiskā shēma ar lietu numuru norādi. Lietu sistematizācija veikta pēc shēmas:

1.apraksts:

1.Latviešu trimdas organizāciju Vācijā dokumenti (1945- 1950):

- Latviešu sabiedrisko un politisko organizāciju un iestāžu dokumenti
- Latviešu bēgļu dokumenti

¹³ Veigners I. Latvieši ārzemēs.- R.: Latvijas Enciklopēdija, 1993.- 117.lpp.
¹⁴ Fondā nav iekļauti to ārzemju latviešu sabiedriski politisko organizāciju dokumenti, kas savus dokumentus nodevušas atsevišķi, piemēram Amerikas Latviešu apvienībai, Latviešu aprūpes biedrībai "Daugavas Vanagi" u.c. pēc to pieprasījuma arhīvā ir izveidoti atsevišķi fondi.

- Izglītības iestāžu dokumenti
- Autoru darbi par politiskiem, vēsturiskiem un saimnieciskiem jautājumiem;
- Referāti
- Teātra kritikas. Literāri darbi. Kora dziesmu izdevums
- Latviešu kultūras pasākumi
- Latviešu bēgļu konfesionālie dokumenti
- Baltiešu organizāciju dokumenti
- Starptautisko bēgļu organizāciju dokumenti
- Centrālās un Austrumeiropas valstu politisko trimdas organizāciju dokumenti

2.Latviešu laikraksti un biļeteni

3.Latviešu trimdas organizāciju Vācijā dokumenti pēc 1950.gada

2.apraksts:

1.ASV un Kanāda:

- ASV un Kanādas latviešu koporganizāciju dokumenti
- Amerikas Savienotās Valstis:
  - Latvijas sūtniecības ASV, ASV latviešu sabiedrisko organizāciju dokumenti

Latviešu organizāciju ASV pavalstīs dokumenti:

- Floridas pavalsts
- Ilinoisas pavalsts
- Indiānas pavalsts
- Kalifornijas pavalsts
- Kolorādo pavalsts
- Vašingtona (Kolumbijas apgabals)
- Masačūsetsas pavalsts
- Mičiganas pavalsts
- Minesotas pavalsts
- Nebraskas pavalsts
- Ņujorkas pavalsts
- Ņūdžersijas pavalsts
- Ohaio pavalsts
- Oregonas pavalsts
- Pensilvānijas pavalsts
- Teksasas pavalsts
- Vašingtonas pavalsts

ASV latviešu dokumenti (vieta neidentificēta)

Latviešu konfesionālie dokumenti:

Latviešu ev. lut. draudžu dokumenti:

- Delavēras pavalsts
- Floridas pavalsts
- Kalifornijas pavalsts
- Vašingtona (Kolumbijas apgabals)
- Konektikutas pavalsts
- Masačūsetsas pavalsts
- Mičiganas pavalsts
- Ņujorkas pavalsts
- Ohaio pavalsts
- Pensilvānijas pavalsts

Latviešu baptistu draudžu dokumenti

- Latvju dievturu sadraudzes dokumenti
- Baltiešu organizāciju dokumenti
- Centrālās un Austrumeiropas valstu politisko trimdas organizāciju dokumenti
- ASV dokumenti
  - ASV valsts varas un pārvaldes institūciju dokumenti
  - Mikrofilmas
- Kanāda:
  - Kanādas latviešu sabiedrisko organizāciju dokumenti
  - Albertas provinces latviešu sabiedrisko organizāciju dokumenti
  - Kvebekas provinces latviešu sabiedrisko organizāciju dokumenti
  - Manitobas provinces latviešu sabiedrisko organizāciju dokumenti
  - Ontārio provinces latviešu sabiedrisko organizāciju dokumenti
  - Latviešu konfesjonālie dokumenti

- 2.Argentīna
- 3.Austrija
- 4.Beļģija
- 5.Brazīlija
- 6.Dānija
- 7.Francija
- 8.Lielbritānija
- 9.Venecuēla
- 10.Zviedrija

11.Augstākminēto valstu latviešu dokumenti (vieta un laiks- neidentificēti)

1.aprakstā atsevišķās lietās sastopami dokumenti, kas neatbilst datējumam:

61.- 63.lietās apkopoti latviešu bēgļu dokumenti, kuros atrodami attiecīgo personu dokumenti arī par agrāku laiku nekā apraksta sadaļā norādīts- no pat 1933.gada. 62.lietā esošie Pētera Agruma dokumentos ietverts arī 1951.gads. Lietas aprakstā sakārtotas pēc nomināli hronoloģiskā principa. Dokumenti pieņemti arhīvā pastāvīgā glabāšanā bez izmantošanas ierobežojumiem.

Var gadīties, ka šī fonda dokumenti dublējas ar dažiem fonda Nr.1970 "Sabiedriskais darbinieks Ādolfs Klīve" dokumentiem, jo pēc vienošanās ar Ā.Klīves dēlu Visvaldi Varnesi Klīvi, kurš nodeva LVA Ā.Klīves arhīvu, nodotajiem dokumentiem bija jāietilpst vienā fondā. Atsevišķi sabiedriski politisko organizāciju Vācijā dokumenti var dublēties un papildus materiālus par šīm organizācijām var smelties šādās 1970.fonda lietās: Latviešu Centrālā komiteja- 214., 215.lieta, : Latviešu Centrālā padome- 216.- 218., 272.lieta, Latviešu Nacionālā padome- 202.- 211.lieta, Latvijas Sarkanais Krusts- 221.lieta, Latviešu aprūpes biedrība "Daugavas Vanagi"- 212.lieta, Latviešu Centrālā padomes priekšsēža A.Valdmaņa sarakste var dublēties 1970.fonda 217., 218. un 272.lietā, bet citu privātpersonu sarakste atrodas fonda 265.- 270.lietā. Diplomāta K.Zariņa sagatavotie pasaules politisko notikumu pārskati atrodas 1970.fonda 251.- 253.lietā, bet dažādi bēgļu organizāciju Vācijā dokumenti- anketas, sēžu protokoli un apkārtraksti ievietoti no 229. līdz 235.lietai. Bez tam Ā.Klīves fondā sastopami dokumenti par organizācijām, kuras nav ietvertas 1971.fondā. Tādas ir: Latviešu Konsultatīvā kopa- 183.lieta, Latviešu Nacionālā padome Vācijā- 203.lieta, Latviešu Organizāciju apvienība- 213.lieta, Latviešu Zemnieku savienība- 189.lieta, Latvijas Centrālā Padome- 191.- 196., 199.- 201.lieta, Latvijas Centrālās Padomes delegācija Vācijā- 198.lieta un Strēlnieku kopa- 222.lieta. Abos fondos lietās iekļauta arī sarakste, kas attiecas uz konkrēto organizāciju.

Iekšējais apraksts sastādīti 105. un 106.lietai, kurā notikušo kultūras pasākumu programmas sakārtotas nevis hronoloģiskā secībā, bet alfabētiskā kārtībā pēc latviešu nometņu nosaukumiem. Pasākumi, kam nav iespējams noteikt sarīkojuma vietu, sakārtoti hronoloģiskā secībā. Biļeteni fondā atrodami pie attiecīgo organizāciju dokumentiem, atskaitot biļetenus, kurus neizdod sabiedriskās vai politiskās organizācijas un laikrakstus. Tie ievietoti pirmā apraksta beigās. Latviešu Centrālās komitejas locekļa E.Liepiņa dokumenti fondā atrodami vairākās vietās, pie viņa personas dokumentiem norādot citu, viņam piederējušos dokumentus saturošo lietu numurus, kurās izsekojama atsevišķu organizāciju darbība.

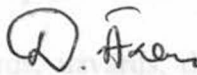
Lietas ar latviešu laikrakstiem un biļeteniem aprakstā sakārtotas pēc nosaukuma alfabētiskā kārtībā. Šīm lietām izlaiduma numuri norādīti, ja to nav daudz un tie neveido pārāk garu lietas virsrakstu. Ja numerācija preses izdevumam bijusi tikai gada ietvaros, tas norādīts piezīmēs. Tas attiecas arī uz 2.aprakstu.

Dokumenti, kuri datēti ar 1945.- 1950.gadu, bet kuru izcelšanās vieta nav Vācija, ievietoti otrajā aprakstā.

Lietas 2.aprakstā sakārtotas pa valstīm, kuru ietvaros ievērots nomināli-hronoloģiskais princips. Valstis aprakstā seko alfabētiskā kārtībā, atskaitot Kanādu, kurai ir kopīgas organizācijas ar ASV. Tāpēc abu valstu dokumenti novietoti aprakstā blakus. Tā kā ASV un Kanādai bija daudz dokumentu, lai atvieglotu lasītāju darbu, tie tika dalīti apakšgrupās pa pavalstīm un provincēm. Reliģiska satura dokumenti tika izdalīti atsevišķi. Pārējo valstu dokumenti lietās, kuru salīdzinoši nav tik daudz, seko tādā pat secībā kā ASV un Kanādai, tikai nav atsevišķi izdalīti, jo tas neapgrūtinā vajadzīgo lietu meklēšanu. Dokumenti pieņemti arhīvā pastāvīgā glabāšanā bez izmantošanas ierobežojumiem.

Tā kā dažu dokumentu fiziskais stāvoklis ir slikts, vietām tika atstāti divi viena dokumenta eksemplāri. Tas attiecināms arī uz identiskiem dokumentiem, uz kuru malām izdarītas atzīmes ar roku. Ir lietas, kurām bija jāizdara apstrāde laboratorijā, jo dokumenti kļūst drūpoši. Daļa kopiju ir tikai vāji saskatāma, jo mašīnraksts ir dziestošs. Pamatā tas atkarīgs no dokumenta vecuma, bet bieži izšķirošā ir papīra kvalitāte.

Vēsturisko izziņu sastādīja
 Politiski represēto personu un trimdas dokumentu daļas
 vecākais referents:

D.Āzens

Vēsturiskās izziņas turpinājums

I

Aprakstā Nr.3 iekļauta fonda "Trimdas Latviešu organizāciju dokumentu" Bēgļu kartotēka. 1945.gadā Vācijā darbību atjaunoja Latvijas Sarkanais Krusts. Tā galvenie uzdevumi bija invalīdu, mātes un bērna aprūpe, kā arī pazudušo tuvinieku meklēšana. Kartotēku 1945. gadā Vācijā sāka veidot Vācijas Latviešu centrālā padome un Latvijas Sarkanais Krusts. Tā veidota aptuveni no 1945.gada līdz 1950.gadam. Toreiz šo kartotēku sauca par Latviešu Centrālo kartotēku. Pēc I.Vaignera grāmatā "Latvieši ārzemēs" sniegtajām ziņām, kartotēkā pavisam bijušas ziņas par aptuveni 130 tūkst. personām, to vidū arī mirušām. Četrdesmito gadu nogalē vai piecdesmito gadu sākumā, kad risinājās latviešu bēgļu masveida izceļošana no Vācijas, kartotēka tikusi pārvesta uz Lielbritāniju un deponēta Latviešu mājā Almēlijā.

II

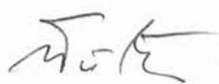
Pēc vienošanās ar Latviešu Nacionālo padomi Lielbritānijā, LVA 1995.g. pavasarī saņēma lielu dokumentu sūtījumu, kura lielāko daļu veidoja minētā kartotēka.

Kartotēka bija izvietota 78 vienāda formāta koka kastēs aptuvenā alfabēta kārtībā. Pēc apstrādes tā ir izvietota 157 kartona kastēs, izveidojot fonda "Trimdas Latviešu organizācijas dokumenti" aprakstu Nr.3. Kastēs saglabāta iepriekšējā kartīšu sistematizācija. Atsevišķās kastēs līdztekus ziņām par bēgļiem ir kartītes ar ziņām par mirušajiem. Dažās kastēs ir tikai kartītes ar ziņām par mirušajiem. Šīs kartītes ir pārsvītrotas ar sarkanu vai zilu zīmuli. Ziņas par mirušajiem vāktas no laikrakstos "Nedēļas Apskats", "Latvija", "Tēvzeme", "Latvju Ziņas" publicētajiem kritušo sarakstiem sākot ar 1943.gadu.

Kartotēkas kartītes bija ļoti sliktā stāvoklī, jo kartotēka bija tikusi glabāta nepiemērotās, mitrās telpās, tādēļ tika veikta šīs kartotēkas divkārša pretbakteriāla apstrāde. Kartītes forma ir piemērota, lai pēc iespējas vieglāk varētu sameklēt nepieciešamo uzvārdu. Uzvārda otrais burts ar izcilni ir izdalīts uz kartītes augšējās malas. Alfabētā nav atsevišķi kārtoti garie patskaņi un mīkstinātie līdzskaņi. Aizpildot kartītes, dažiem uzvārdiem sajaukti patskaņi "a" ar "o" un "e" ar "i". Raksturīgākie uzvārdi atdalīti no citiem uzvārdiem ar aizpildītām pārsvītrotām kartītēm vai kartītēm, kurām ir nogriezts izcilnis augšējā malā.

Kartītēs pārsvarā ir lasāms personas vārds, uzvārds, dzimšanas datums un vieta, nodarbošanās, pēdējā dzīvesvieta Latvijā, nometnes atrašanās vieta, valsts uz kuru persona emigrē no Vācijas un datums. Sastopamas arī kartītes ar nepilnīgiem datiem. Kartotēkas kopējais fiziskais stāvoklis ir apmierinošs. Atsevišķas kartītes ir sliktā fiziskā stāvoklī. 2 kastēs visas kartītes ir sliktā stāvoklī. Šīs kastes ir atzīmētas aprakstā.

Vēsturisko izziņu sastādīja
Nevalstisko organizāciju un privātuzņēmumu
dokumentu daļas vecākā inspektore

I.Tūtere

Vēsturiskās izziņas turpinājums

I

Aprakstā Nr.4 iekļauta fonda "Trimdas latviešu organizāciju dokumenti" Bēgļu kartotēkas Palīgkartotēka. Tā ietver laika posmu no 1943.gada līdz 1950.gadam. Tās precīza izcelsme, izcelsmes laiks un pielietojums nav zināms, bet tā glabājās kopā ar Bēgļu kartotēku. Tā tika atsūtīta no Lielbritānijas kopā ar jau pieminēto Bēgļu kartotēku, kas glabājās latviešu mājā Almēlijā.

II

Pēc vienošanās ar Latviešu Nacionālo padomi Lielbritānijā, LVA 1995.g. pavasarī saņēma lielu dokumentu sūtījumu, no kura tika izveidota Bēgļu kartotēka un Palīgkartotēka.

Pēc apstrādes, kas notika 1998.gada decembrī, tā ir izvietota 156 kartona kastēs, izveidojot fonda "Trimdas latviešu organizāciju dokumenti" aprakstu Nr.4 ar nosaukumu "Palīgkartotēka". Šajā kartotēkā ir ziņas par pilsoņiem, kas devušies trimdā vai Otrā Pasaules kara laikā citu iemeslu dēļ nonākuši Vācijā, kur notikusi šo cilvēku reģistrācija. Kartītes tika saņemtas saiņos un sakārtotas nosacītā alfabēta secībā pēc cilvēku uzvārdu pirmajiem burtiem. Personu kartītes ar biežāk sastopamiem latviešu uzvārdiem lielākoties sagrupētas vienuviet. Nav zināms šifrs kartītes augšējā kreisajā stūrī. Sastopama kartīšu dublēšanās apraksta ietvaros kā arī ar aprakstu Nr.3.

Kartītēs ir lasāms personas vārds, uzvārds, dzimšanas datums un vieta, nodarbošanās, pēdējā dzīvesvieta Latvijā, nometnes atrašanās vieta, valsts uz kuru persona emigrē no Vācijas un datums. Pārsvarā sastopamas kartītes ar nepilnīgiem datiem. Kartotēkas kopējais fiziskais stāvoklis ir apmierinošs. Atsevišķas kartītes un kartītes ir sliktā fiziskā stāvoklī.

Vēsturisko izziņu sastādīja

Nevalstisko organizāciju un privātuzņēmumu
dokumentu daļas vecākā inspektore

 I.Tūtere

FONDA Nr. 1971
VĒSTURISKĀS IZZIŅAS TURPINĀJUMS
PAR 1945- 1950. GADU

10
13

LATVIJAS VALSTS ARHĪVS

**TRIMDAS LATVIEŠU ORGANIZĀCIJU
DOKUMENTI**

FONDA Nr. 1971
VĒSTURISKĀS IZZIŅAS TURPINĀJUMS
PAR 1945- 1950. GADU

TRIMDAS LATVIEŠU ORGANIZĀCIJU DOKUMENTI

Vēsturiskās izziņas turpinājums

par 1945.- 1950 gadu

II

lapas

1998. gada novembrī fonds tika papildināts ar jauniem materiāliem, kuru lielākā daļa nāca no Latviešu Centrālās komitejas Bēgļu dzīves arhīva. Materiālu vairākums attiecināms uz latviešu trimdas "Mazās Latvijas"(Vācijas) periodu, kas aptver laika posmu no 1945. līdz 1950. gadam. Tie ir Latviešu Centrālās komitejas sēžu protokoli un sarakste, Vācijas latviešu bēgļu reģionālo pašpārvaldes (Nacionālo komiteju) un sabiedrisko organizāciju dokumenti. Apmēram pusi no fonda papildinājuma sastāda 1945.- 1950. gadu tiražētie periodiskie un informatīvie izdevumi, piem.: biļetens "Detmoldas Vēstis", Latviešu inženieru apvienības ārzemēs biļeteni, kultūras un sabiedrisko pasākumu afišas, plakāti u. c. Tā kā Latviešu Centrālajai komitejai tika piesūtīti arī lietuviešu un igauņu emigrācijas organizāciju un baltiešu trimdas organizāciju informācijas materiāli par notikumiem gan okupētajā dzimtenē, gan trimdā, tad periodisko izdevumu skaitā atrodami arī biļeteni "Ziņas [no zemēm] aiz dzelzs priekškara"(Newsletter from behind the Iron Curtain), Lietuviešu Amerikas padomes (Lithuanian American Council) izdevums "Lithuanian Bulletin" u. c.

Latviešu Centrālās komitejas dokumenti un latviešu bēgļu reģionālo nacionālo komiteju un sabiedrisko organizāciju dokumenti iekļauti fondā kā apraksta Nr. 1 turpinājums. Apraksta Nr. 1 turpinājuma lietu sistematizācija veikta ņemot vērā jau pastāvošo shēmu.

Tiražētajiem izdevumiem, ievērojot to salīdzinoši lielo apjomu un to, kad fonds kā arhīva kolekcija nākotnē varētu tikt papildināts ar līdzīga rakstura materiāliem, ir izveidots apraksts Nr. 5. Šī iemesla dēļ, aprakstā Nr. 1 iekļautie latviešu laikraksti un biļeteni no apraksta ir izslēgti un apvienoti kopā ar fonda jaunpienākušajiem tiražētajiem izdevumiem aprakstā Nr. 5. No apraksta Nr. 1 izslēgto lietu šifru maiņu skatīt pielikumā.

Tiražētie izdevumi aprakstā Nr. 5 ir sistematizēti nomināli- hronoloģiskā secībā sekojošas shēmas ietvaros:

1. Trimdas latviešu organizāciju periodiskie izdevumi	1- 100. l.
2. Tiražētie informatīvie materiāli (brošūras, plakāti u. c.)	101-105. l.

Vēsturiskās izziņas turpinājumu sastādīja-

Arhīvniecības
stratēģijas un attīstības daļas vadītājs

G. Karlsons

11.07.2001.

LIETAS Nr. _____ **APLIECINĀJUMA LAPA**

Lietā iešūtas (ievietotas) _____

14 (ceturksnis)
ar cipariem un vārdiem

_____ lapas

tai skaitā lapas ar litera Nr. _____;

izlaisti lapu Nr. _____;

+ _____ iekšējā apraksta lapas

Lietas noformēšanas un fiziskā stāvokļa īpatnības	Lapu Nr.

Lapu aizpildīja _____

gab. J. gab.
amats

[Paraksts]
paraksts

B. Circe
paraksta atšifrējums